

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Violoncello

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**SYSTÉM HUDEBNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČECHÁCH A VE
ŠVÝCARSKU**

Zuzana Peková, DiS.

Vedoucí práce: odb. as. Mikael Ericcson

Oponent práce: odb. as. Tomáš Stražil, Ph.D.

Datum obhajoby: 5. června 2018

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2018

THE ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FAKULTY

Art of Music

Cello

BACHELOR'S THESIS

**THE MUSIC EDUCATION SYSTEM IN BOHEMIA AND
SWITZERLAND**

Zuzana Peková, DiS.

Supervisor: odb. as. Mikael Ericcson

Examiner: odb. as. Tomáš Stražil, Ph.D.

Date of thesis defense : 5th June 2018

Academic title granted: BcA.

Praha, 2018

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *System hudebního vzdělávání v Čechách a ve Švýcarsku* vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne.....

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Děkuji svému vedoucímu práce profesoru Mikaelu Ericssonovi za trpělivou podporu, Ivoně Suma Solonkové za její ochotu sdílet své životní zkušenosti a v neposlední řadě děkuji své rodině za veškerou pomoc a pochopení v průběhu studia i při psaní této práce.

Abstrakt

Ve své diplomové práci *System hudebního vzdělávání v Čechách a ve Švýcarsku* se pokouším nastínit celkový obraz vývoje hudebního školství v těchto zemích od jeho počátků, po dobu, kdy zaznamenalo největší a nejdůležitější změny, až po současnost, kde popisuji nynější stav a strukturu uměleckého vzdělávání.

K volbě tohoto tématu mě bezesporu vedl můj nedávný pobyt ve Švýcarsku. V rámci programu Swiss mobility program mi bylo umožněno studium hudby na vysoké škole ve městě Luzern, kde jsem strávila celý akademický rok a i díky tomu jsem měla také příležitost seznámit se s místním školským systémem. V návaznosti na tuto mou osobní zkušenost jsem se rozhodla vyhledat a sepsat informace, jež by mohly případným čtenářům poskytnout možnost srovnat jim známé školské uspořádání v Čechách s tak charakteristickým a v Evropě poněkud výjimečným systémem školství, jakým je ten švýcarský.

V České republice má umělecké vzdělávání bezpochyby velmi silnou tradici a i dnes se stále těší velké oblibě. V části týkající se vývoje hudebního školství u nás jsem se tedy zaměřila zejména na období boje o zavedení a podobu předmětu hudební výchovy, který v minulém století vedli profesori hudby a jiné významné osobnosti tehdejší české hudební scény.

Naopak v části pojednávající o školských poměrech ve Švýcarsku bylo mým záměrem přiblížit celkový ráz tamějšího školství, navzdory tomu, že se jeho podoba v rámci jednotlivých kantonů často výrazně liší. Vzhledem k těmto četným odlišnostem a zároveň také omezenému rozsahu této práce jsem se tedy soustředila na popis nejvýznamnějších rozdílů výuky hudby v hlavních švýcarských kantonech.

Při mém rozhodnutí o výběru tohoto tématu mě zaujala skutečnost, že u nás existuje jen mizivé množství publikací o švýcarském školství, a pokud existují, tak obsahují informace pouze do doby osmdesátých let minulého století. To mne také utvrdilo v přesvědčení, že by má práce mohla být v tomto směru pro všechny případné zájemce o studium hudby ve Švýcarsku a obecně i českou hudební veřejnost opravdovým přínosem.

Abstract

In my diploma thesis *The Music Education System in Bohemia and Switzerland*, I try to delineate the general picture of the development of music education in these countries from its beginnings, for the time when it has gone through the greatest and most important changes, up to the present, where I describe the current state and structure of musical education.

Undoubtedly, the main impulse which has driven me to choose this topic has been my recent stay in Switzerland. Thanks to the Swiss Mobility program, I was given the opportunity to study music at a university in Luzern, where I spent the entire academic year, so I had enough time to learn about the local school system. As a result of my personal experience, I decided to find and write information that could provide readers an opportunity to compare our familiar system of schooling in Bohemia with such a specific and unique system of education as the one they have in Switzerland.

Musical education in Czech republic has a very strong tradition and still enjoys a great deal of popularity in the present day . In the part concerning the development of musical education in our country, I focused especially on the period of struggle for the introduction and the form of the subject of music in curricula, which has been led in the past century by professors of music and other important personalities of the then Czech music scene.

In contrast, in the part dealing with education in Switzerland, my intention was to introduce the overall form of the education system of the country, despite the fact that its scheme often differs greatly within the cantons. Due to these numerous differences and also the limited scope of this work, I have focused on describing the most significant dissimilarities in teaching music in the main Swiss cantons.

In making my decision to choose this topic I was captivated by the fact that there are only a small number of publications on Swiss education in our country and, if they exist, they include information only up to the 1980s. This has confirmed my belief that my work could be of real benefit to all potential students of music in Switzerland and to the Czech music public in general.

klíčová slova: hudební školství, vzdělávací systém, Švýcarsko

Obsah

1. ÚVOD	1
2. POČÁTKY HUDEBNÍHO ŠKOLSTVÍ V ČECHÁCH	2
2.1. PRVNÍ HUDEBNĚ VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE.....	2
3. ŠVÝCARSKO	4
3.1. POČÁTKY POLITICKÉHO A NÁBOŽENSKÉHO USPOŘÁDÁNÍ	4
3.2. HISTORIE VÝUKY HUDBY	4
3.2.1. Konservatorium (Konzervatoř).....	6
3.3. SNAHY O MEZIKANTONÁLNÍ SPOLUPRÁCI V 19. STOLETÍ.....	7
3.3.1. SMPV – Schweizerischer Musikpädagogische Verband (tj. Švýcarský hudebně pedagogický svaz).....	7
3.4. HLAVNÍ OSOBNOSTI HUDEBNÍ PEDAGOGIKY	8
4. VÝVOJ HUDEBNÍHO ŠKOLSTVÍ V ČESKOSLOVENSKU PO ROCE 1918 10	
4.1. PRAŽSKÁ KONZERVATOŘ A KONZERVATOŘ V BRNĚ	12
4.2. VÝVOJ PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE	13
4.3. ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ ŠKOLSTVÍ U NÁS PO ROCE 1990	15
4.4. SOUČASNÁ STRUKTURA HUDEBNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	16
4.4.1. Na základních uměleckých školách.....	17
4.4.2. Na základních školách a gymnáziích.....	17
4.4.3. Na konzervatořích a vysokých školách	18
5. SOUČASNÁ PODOBA HUDEBNÍHO ŠKOLSTVÍ VE ŠVÝCARSKU	19
5.1. MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	19
5.2. PRVNÍ STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY – PRIMARSCHULE	19
5.3. VYŠŠÍ STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY – SEKUNDARSTUFE I	20
5.3.1. Hudba jako maturitní předmět.....	22
5.4. UČITELSKÉ SEMINÁŘE.....	22
5.5. VYSOKÉ ŠKOLY - FACHHOCHSCHULEN	23
5.6. STŘEDISKA VYSOKÉHO HUDEBNÍHO ŠKOLSTVÍ VE ŠVÝCARSKU	23
5.6.1. Německá část Švýcarska.....	23
5.6.2. Západní část Švýcarska	25
5.6.3. Jižní a rétorománské Švýcarsko	26
6. ZÁVĚR	27
7. SEZNAM LITERATURY	31

1. ÚVOD

S výukou hudby se setkáváme skutečně již od nepaměti. Poněkud dramatičtější vývoj však zaznamenáváme v Evropě až v průběhu posledních dvou století. O počátcích hudební pedagogiky se mnohé můžeme dozvědět z materiálů dokumentujících životy předních hudebních osobností. Bylo naprosto běžné, že hudebníci působili jako soukromí učitelé zámožných rodin či v prostším případě pak jako vesničtí kantoři. Při výuce ve vyšší společnosti se ve většině případů jednalo pouze o osvojení si základů hry na daný nástroj, což bylo tehdy považováno za jakousi povinnou "výbavu" každého významnějšího jedince. Mimo město a tamější "smetánku" s jejími šlechtickými salony se hudba rozvíjela, kromě oblíbeného domácího muzicírování, především na církevní půdě v podobě všemožných sborů či chrámových souborů. Hudba zde jde vždy ruku v ruce s liturgickými funkcemi, přičemž vokální hudba má oproti hudbě instrumentální jasnou převahu. Stejně tak tomu bylo i s výukou hudby na obecných a měšťanských školách.

Vývoj v Českých zemích a Švýcarsku se ubíral různým směrem vzhledem k odlišným politickým, sociálním či náboženským reformám, což se projevilo i v oblastech kultury, ekonomie a školství. Přesto, že jde o malé země, oběma se podařilo vyhrát v boji o svou samostatnost a vydobýt si své čestné místo v současné Evropě.

Dějiny hudebního školství obou popisovaných států byly, zcela jistě, do velké míry ovlivňovány právě těmito politickými událostmi a státními převraty několika posledních století. Švýcarsko k těmto zásadním politickým změnám dospělo již ve třicátých letech 19. století. Jen co se úspěšně vymanilo z napoleonské okupace, prosadil si záhy jeho silně demokraticky smýšlející lid nové politické zásady týkající se školství a vzdělávání. Naopak v Čechách a na Moravě byl tento pokrok pozdržen vinou nadvlády habsburské monarchie, která zbrzdila nástup demokratických reforem a rozvoj českého školství.

2. POČÁTKY HUDEBNÍHO ŠKOLSTVÍ V ČECHÁCH

V době Rakouska-Uherska se celá koncepce předmětu hudební výchovy soustředila pouze na zpěv. Jak je známo, veškeré školství bylo v té době ovládáno katolickou církví (až do roku 1918), a proto se náplní hodin stal zejména nácvik oslavných písní k povinným bohoslužbám. Až na výjimky se však úroveň školského zpěvu nepohybuje příliš vysoko. Příčinou bylo, jak nedostatečné vzdělání pedagogů, tak i velmi omezený časový prostor a nedostatek peněz na případné pomůcky, které by usnadnily a zefektivnily výuku. Postupně se ale začínají objevovat tendence a všemožné pokusy o zlepšení úrovně hudby na školách, a vymanění hudební pedagogiky z vlivu katolické církve, kdy tato přestává sloužit pouze k bohoslužebným účelům a nabírá vlastní směr, který do výuky vnáší nové nadšení a umělecký zážitek pro žáky i samotné učitele. Důležitou roli v této pozitivní změně hrála výstava pořádaná v roce 1895 v Praze nesoucí název Národopisná výstava československá. Ta „obnovila zájem o lidové umění a podstatně přispěla k pronikání lidové písně do škol“.

2.1. PRVNÍ HUDEBNĚ VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE

Je potřeba poukázat na fakt, že i navzdory hudební krizi, která u nás nastala po odeznění slavné Mozartovy doby, jsme přesto již v 19. století měli na našem území dvě významná střediska hudebního školství. Hned počátkem století v roce 1811 založená *Pražská konzervatoř* a roku 1882, podle jejího vzoru, *Varhanická škola v Brně* zřízená díky tamnímu vlivu Leoše Janáčka.

Pražské konzervatoři ke vzniku dopomohla zaštiťující ochrana *Společnosti pro zvelebení hudby v Čechách*, jejíž členové se společně postarali o pokrytí finančních výdajů ústavu. Hlavním důvodem založení konzervatoře, byla zoufalá potřeba profesionálních orchestrálních hráčů. Proto se v prvních letech na škole vyučovalo pouze orchestrálním nástrojům a obory jako zpěv, klavír či skladba byly přidány až postupně. V poslední dekádě 19. století byla konzervatoř spojena s pražskou varhanickou školou. K této změně došlo díky smlouvě mezi Společností pro zvelebení hudby v Čechách a Spolkem pro pěstování hudby církevní v Čechách. Zároveň díky tomuto sloučení došlo ke značným úpravám

školních osnov: nově se zavedlo šestileté studium instrumentálních oborů, čtyřleté studium zpěvu, studium hudební kompozice a klavíru bylo schváleno v délce tří let a hra na varhany byla v učebních plánech pouze dvouletá.

Na vzniku brněnské varhanické školy nesl veškerou zásluhu Leoš Janáček, který si získal finanční podporu ze šlechtických kruhů, díky které založil nejprve v roce 1881 *Společnost pro zvelebení církevní hudby na Moravě*, a později se mu ji podařilo využít jako prostředek k založení varhanické školy. Zde se nejdříve vyučoval pouze jeden tříletý obor, obsahující zpěv, hru na varhany a nauku o skladbě, později se připojila houslová a klavírní třída, a ty záhy následovaly i další.

V německých zemích je zase důkazem probíhajících reforem a bojů za lepší organizaci vyučování hudby na školách, kritický dopis skupiny berlínských profesorů z roku 1911, zasláný zodpovídajícím institucím.

„Stěžujeme si na dnešní vyučování zpěvu ve školách obecných důrazně a veřejně: jest přímým prohřešením na lidské přirozenosti, neboť jím zakrňují právě v dětském věku obzvláště vzdělání přístupné vlohy hudební. Stěžujeme si na dnešní zpěv ve škole obecné, poněvadž usnadňuje plenění pokladu písně lidové a zkracuje vědomí národní cti lidu.“ Požadavek autorů je jasně shrnut v závěru: „Reforma vyučování zpěvu na školách obecných jest nejdůležitějším krokem ku zvelebení veškerého života hudebního.“¹

Bohužel jsou však všechny tyto nové naděje a ideály spěšně odsunuty do ústraní nevyhnutelně se přibližující první světovou válkou.

¹ GREGOR, Vladimír; SEDLICKÝ, Tibor. *Dejiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Supraphon, 1990. Str. 85.

3. ŠVÝCARSKO

3.1. POČÁTKY POLITICKÉHO A NÁBOŽENSKÉHO USPOŘÁDÁNÍ

První zmínky o existenci tzv. Švýcarské konfederace (něm. „Schweizerische Eidgenossenschaft“) můžeme najít v historických spisech z dob středověku. Za jeden z prvních podnětů ke vzniku konfederace lze považovat dohodu tří nejstarších kantonů z roku 1291. Těmito kantony byly kanton Uri, Schwyz a Unterwalden. O půl století později (1353) už existovalo kantonů osm a jejich počet se poměrně rychle navyšoval, tzn., že na počátku 16. století (1516) už bylo kantonů třináct a po rozdělení některých z nich na tzv. Halbkantone se počátkem 19. století bylo dosaženo celkového počtu dvacet dva, čímž se dostáváme již velmi blízko k nynějším dvaceti šesti zcela autonomním členským státům. Samozřejmě, že existence tolika samostatných celků, s různými kulturami a hlavně odlišným náboženským vyznáním, byla velmi komplikovaná a možná pouze při dodržování dostatečné nezávislosti a samosprávy jednotlivých oblastí. Tato se situace se silně promítla i v oblasti školství a jeho vývoje. V letech předreformačních šlo vesměs o školy klášterní, ale to se výrazně změnilo příchodem a reformačními snahami Zwingliho a později Kalvína, jako hlavního představitele a zakladatele švýcarské reformace. Po reformaci a rozdělení kantonů na katolické a evangelické se situace radikálně mění. V protestantských kantonech se klášterní školy velmi brzy staly veřejnými, byly řízeny světskou správou měst a výuka v nich byla kontrolována pravidelnými návštěvami inspekcí, jež dohlížely na důsledné dodržování nově sepsaných školních osnov. Naproti tomu katolické kantony navázaly beze změny na tradici klášterních škol z období před reformací a některé z nich jsou zachovány dodnes.

3.2. HISTORIE VÝUKY HUDBY

Švýcarsko není svou historií hudebního školství příliš odlišné od toho, jak tomu bylo v českých zemích a celém zbytku Evropy. Opět zde hlavní roli hrála církev. Hojně rozšířené zde byly klášterní školy, jedna z prvních tzv. Malých škol (r. 813) se nacházela například v St. Gallen, které se až s příchodem reformace začaly měnit v instituce veřejné. Tyto změny samozřejmě probíhaly pouze v evangelických kantonech, naopak v katolických kantonech si církev nadále

neochvějně drží svoji pozici. Mezi nejslavnější koleje této doby patří kalvínská kolej v Ženevě a jezuitská kolej ve Friburgu.

Zpočátku se v klášterních školách jednalo o vyučování v základních dovednostech jako je čtení, psaní, počítání či zeměpis. Již v průběhu 13. století se ale začíná školní rozvrh rozšiřovat, mimo jiné, i o tzv. „*Choralgesang*“ (sborový zpěv), který můžeme považovat za jeden z prvních pokusů výuky hudby na školách. Ta zpočátku probíhala společně s hodinami latiny, tedy nešlo o zcela samostatný předmět. Postupně se na školách začíná vyučovat např. rétorice, syntaxi, gramatice či poezii. V předmětu hudby se dočkáme hlavního posunu až v 17. století, kdy se na školách objevuje plnohodnotný hudební předmět s názvem „*Choral und Figuralmusik*“ (chorální a figurální hudba) a ten úspěšně probíhá až do propuknutí Francouzské revoluce.

V roce 1680 se v historii jedné ze škol nacházející se v oblasti Katonu Zug můžeme dočíst i o existenci dokumentu „*Schul Gesetz und Ordnung*“ (Školský řád a uspořádání). Zde je detailně popsáno, jak má probíhat pravidelná kontrola na školách. V článku věnovaném výchově v hudebním umění se dozvíme, že se jednalo o inspekce z úřadů duchovních i světských, jejichž zástupci pak dohlíželi, zda žáci pilně plní své školní povinnosti, denně navštěvují mše a v neposlední řadě, jaké mají výsledky v testech z hudebních dovedností, jako je čtení not či solmizace. Tento soupis pravidel se postupně dočkal (1693) menších úprav a v roce 1715 byl celkově revidován, vylepšen a schválen místní radou. Ve stejném roce byl též aplikován na dívčích školách. V této verzi již obsahoval veškerá data a vyučovací řád pro latinské školy.

Stále je však nutno mít na paměti, že až do příchodu Velké francouzské revoluce a zavedení povinné školní docházky byla organizace a vedení škol plně v rukou církve a duchovních v dané oblasti. S příchodem hudebních velikánů a mistrů instrumentace, jako byl Bach či Händel a poté kultem „svaté trojice“ Haydn, Mozart, Beethoven, se dostává velké pozornosti právě instrumentální hudbě. Ta je na ohromném vzestupu a brzy se probojovává do samotných kostelů, kde sestává neodmyslitelnou součástí doprovodu mše. Pro tyto potřeby byla na některých školách zavedena skupinová výuka hry na nástroje.

Po Francouzské revoluci spadalo školství a vzdělávání čím dál tím více pod moc státu a od roku 1809 bylo dokonce poprvé v dějinách možné získat, kromě stávajícího církevního vzdělání, i prodloužení studia o vzdělání světské (i v hudbě). Tyto změny samozřejmě spustily řetězec dalších událostí. Školy přestaly být výhradně vedeny zástupci duchovenstva, a na jejich místa byli častěji dosazováni ředitelé, stejně tak jak je tomu dnes. Tím však školy ztratily finanční podporu církve a musely se spolehnout na podporu státu a nově vznikajících fondů, které se užívaly k financování vzdělání pro výjimečně nadané žáky.

V první polovině 19. století už se výuka nástrojové hry začala vyučovat individuálně na tzv. *Nebenschulen* (vedlejší školy), kterým se brzy začalo říkat, stejně jako je tomu dnes, *Musikschulen* (hudební školy), a ty se svým programem a celkovou organizací dají bez váhání přirovnat k současným základním hudebním školám u nás. Zajímavé je, že se délka studia jednotlivých nástrojů lišila. Například v případě houslí, flétny, fagotu či lesního rohu se jednalo o čtyřleté studium, kdežto hráči na klavír, violoncello nebo hoboj školu navštěvovali pouze dva roky. V neposlední řadě je nutno také zmínit, že jedním z důvodů, tak rychlého vývoje v oblasti hudebního školství, bylo založení mládežnické organizace *Kadettenverband Schweiz* (Svaz švýcarských kadetů) a díky ní vzniklá hudební tělesa (chlapecká i dívčí), která se brzy začala těšit velké oblibě.

3.2.1. Konservatorium (Konzervatoř)

Již v průběhu 19. století byl systém švýcarského hudebního školství doplněn o vyšší stupeň vzdělávání, který byl primárně určen pro výchovu budoucích profesionálních hudebníků. Současně s tím byly otevírány na univerzitách i teoretické obory a vzdělávací kurzy hudební vědy a hudební pedagogiky.

Conservatoire de Musique de Genève (Konzervatoř hudby v Ženevě) patří svým založením z roku 1835 mezi nejstarší evropské hudebně-vzdělávací instituce vůbec. Tím spíše se může zdát překvapivé, že v hlavním městě Bern došlo k přeměně na konzervatoř a rozšíření studia pro výkonné umělce až roku 1927. V případě hlavních hudebních center německé části Švýcarska jako je Zurich, Basilej či Bern začal totiž vývoj tamějších vyšších hudebních škol vždy

nejprve založením tzv. *Allgemeine Musikschule* (základní/všeobecné hudební školy), které byly až po přelomu století přejmenovány a rozšířeny na tzv. Konservatorium. Pokud bychom se tedy zaměřili na konkrétní data, tak *Allgemeine Musikschule Bern* vznikla již s rokem 1858, *Musikschule Zurich* v roce 1875, *Konservatorium Zurich* 1907, *Musikschule Basel* 1869 a *Konsevatorium Basel* 1905.

3.3. SNAHY O MEZIKANTONÁLNÍ SPOLUPRÁCI V 19. STOLETÍ

Je důležité připomenout, že vzdělávání učitelů hudby a výuka na lidových školách v průběhu 19. století spadala čím dál tím více pod pravomoc každého z kantonů. A proto jakákoli celostátní kontrola hudebního vzdělávání byla zpočátku prakticky nemožná. To s sebou samozřejmě neslo mnoho negativních ohlasů na celkově chybějící či nedostačující péči o předmět hudby ve školních osnovách. Nakonec se díky rozličným skupinám spojujícím jak praktikující hudebníky, tak třeba i vědce a politiky, podařilo v otázkách kultury hudebního vzdělávání podařilo najít i praktické řešení.

3.3.1. SMPV – Schweizerischer Musikpädagogische Verband (tj. Švýcarský hudebně pedagogický svaz)

Tato dodnes aktivní instituce hrála zásadní roli v počátcích a pozdějšímu vývoji hudebního školství ve Švýcarsku. Předchůdcem SMPV byla tzv. *Schweizerische Musikgesellschaft* (Švýcarská hudební společnost), jež byla po desetiletí jedinou mezikantonální hudební organizací svého druhu ve Švýcarsku. Ta se svým pedagogickým záměrem snažila zvyšovat a podporovat úroveň hudby a hudebního vzdělávání. Byla založena v červnu roku 1808 Švýcarskou konfederací (*Schweizerischen Eigenossenschaft*). Jejím prvotním a hlavním cílem bylo pořádat každoročně hudební konference, na kterých by členové spolku sdíleli své zkušenosti z pedagogické i interpretační praxe. Pro členství ve spolku bylo potřeba být aktivním hudebníkem, pravidelně vykazovat účast na sólových nebo orchestrálních koncertech a například být i švýcarským občanem, od čehož se ale hned po dvou letech existence svazu upustilo. Na čtvrtém sjezdu konaném v Schaffhausen (1811) přednášel dokonce sám Johann Georg Nägeli. Společnost úspěšně fungovala v průběhu celého 19. století až do roku 1911, kdy byla přejmenována na dnešní *Schweizerischer Musikpädagogischer Verband*.

S novým názvem přišlo i několik dalších zásadních změn. Prioritou svazu tehdy nebyla ochrana profesí učitelů hudby, jak je tomu dnes, nýbrž hlavním cílem se stalo zlepšení výuky hudby na školách, v čemž navázala na úsilí předchozího Hudebního spolku. Důkazem toho jsou znovunalezené dokumenty z druhého setkání Hudebního spolku z roku 1809, kde citoval ve své úvodní řeči její tehdejší prezident a děkan Bernhard Häfliger z Hochdorfu úryvek z ušebnice Johanna Heinricha Pestalozziho *Pestalozzische Gesangbildungslehre* (Pestalozziho Výuka zpěvu), ve kterém autor vyzývá ke zvýšení požadavků na předmět hudby na školách a církevních obcích. Od samých počátků organizace se tedy, v rámci každoročního setkání Spolku, náležitě diskutovalo o četných návrzích ke zlepšení stávající situace hudebního školství. V počátcích SMPV byly tyto snahy opravdu nadšeně podporovány, k čemuž sloužilo zejména organizování různých kurzů, přednášek a společných setkání. Kromě toho se svaz snažil i o podporu obecného hudebního života a zvýšení úrovně hudební učitelské profese.

3.4. HLAVNÍ OSOBNOSTI HUDEBNÍ PEDAGOGIKY

Položení základů výuky hudebního předmětu na školách tedy můžeme sledovat již na přelomu 18. a 19. století. Problematice hudební výchovy jako takové se již věnují čelní osobnosti tehdejší pedagogiky. Ty ve svých četných publikacích systematicky shrnují všechny své poznatky, pokud jde o obecnou hudební výchovu dětí i dospělých i jejich speciální technicko-praktické školení v nástroji či zpěvu. Samotná metodika a didaktické struktury výuky byly přirozeně závislé na pravidlech a zkušenostech doby. Avšak díky snahám osvícených pedagogů, počínaje například Komenským, a poté též v návaznosti na události jež přinesla éra Francouzské revoluce, byla připravena úrodná půda pro radikální změny v uvažování a nastavení společnosti zcela novým směrem a k novým idejím.

Již Jean-Jacques Rousseau, rodák z Ženevy a jedna z nejvýraznějších osobností 18. století, volal po návratu k přírodě a přirozenosti. I přesto, že musel bojovat proti silné kritice svých učebních metod, zůstal věrný své představě proti nesmyslnému mechanickému a demotivujícímu mučení mládeže, jež sám označoval za tzv. „mrtvé vědění“. Na Rousseauovi cíle a ideály navázal ve své práci další významný švýcarský pedagog Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827). Ten bývá právem označován za reformátora v oblastech „moderní“ výuky

a svým přístupem k souhrnnému vzdělávání dětí si získal nespočet obdivovatelů, kteří pod jeho jménem zakládali dodnes fungující školy. Nicméně, co se týče otázek hudebních a obecně uměleckých byl Pestalozzimu inspirací a rádcem především jeho krajan Hans Georg Nägeli. Pestalozzi sám nebyl příliš hudebně talentovaný a to, co obecně (a z části intuitivně) požadoval a psal ve svých učebnicích bylo realizováno právě Nägelim. Pestalozziho poznatky o primárním významu písně pro hudební výchovu dítěte hrály důležitou roli v zavádění hudební (prozatím spíše vokální) výuky do osnov základních škol. A to co Pestalozzi pouze naznačil, se pak plně rozvinulo za úspěšného pedagogického působení jeho žáků Michaela Traugotta Pfeiffera (1771-1849) a zmíněného H.G. Nägeliho (1773-1836), kteří se výhradně věnovali problematice školního predmětu hudební výchovy. Díky jejich spolupráci s Pestalozzim vzniklo mnoho článků a odborných publikací jako příklad může sloužit článek *Heinrich Pestalozzi an seine Freunde über die Herausgabe einer Gesangbildungslehre* (Heinrich Pestalozzi a jeho přátelé o vydání Výuky zpěvu) o plánech a základních didakticko-metodických otázkách nového hudebního predmětu. Touto a mnoha dalšími význačnými pracemi si zcela neochvějně zajistili čestné místo v hudebních dějinách jejich vlasti. Co do počtu děl z hudební oblasti, byl z této trojice Nägeli jednoznačně nejvýznamější osobností. Ještě po takřka 120 letech od vydání jeho vrcholných děl, se význační pedagogové německy mluvících zemích (např. Georg Schünemann) vyjadřují o jeho práci jako o „základním kamenu“ nové metodiky, a to jak v praktických otázkách, tak samotných pedagogických principech. Jeho učebnice z roku 1833 *Schulgesangsbuch* (Školní zpěvník) pro výuku zpěvu na školách byla dokonce v kantonu Zurich, a rok na to i v kantonu St.Gallen, zavedena jako povinná. Za průlomové a svým rozsahem až monumentální dílo *Gesangbildungslehre* (Výuka zpěvu), které kompletně popisuje Nägeliho výukové metody postavené na Pestalozziho principech. Nägeli byl, kromě svých pedagogických a teoretických spisů, i autorem konkrétních hudebních děl, která komponoval pro potřeby svých žáků. Stručně řečeno, praktický dopad Nägeliho systému na vývoj hudební pedagogiky devatenáctého století byl bezesporu dalekosáhlý (a to nejen ve Švýcarsku) a zároveň určil i směr, kterým se hudební pedagogika vyvíjela i dále ve století dvacátém.

4. VÝVOJ HUDEBNÍHO ŠKOLSTVÍ V ČESKOSLOVENSKU PO ROCE 1918

Vznikem samostatného československého státu v říjnu 1918 se opět vrací k projednání otázka hudební výchovy neboli „zpěvu“, jak byl předmět stále nazýván. Tentokrát dokonce ještě naléhavěji, neboť nabytím nové svobody se otevřely možnosti, jak dát výuce hudby u nás zcela novou podobu. Schválením tzv. recepčního zákona si československý národní výbor zajišťuje klidný přechod na právní půdě, tedy dokud se situace neuklidní a nebudou vhodné podmínky k tvorbě vlastních zákonů, všechny normy z dob habsburské monarchie jsou stále platné. Pro československé školství se tedy až do roku 1932 nic nemění a vyučuje se podle dosavadního Říšského školského zákona.

„Československá pedagogika, jakož i hudba vykazovaly v osvobozeném státě brzy po roce 1918 výraznou aktivitu, zpočátku poznamenanou hledáním tvářnosti nové školy. Protože postupně převážila buržoazní podoba republiky, prosadil se též z centrálních úřadů Malý školský zákon (1922), který v mnohém nijak nekorigoval dosavadní rakouské školské zákony. Zákon nadále dovoloval mnoho soukromých škol, takže v českých zemích, a hlavně na Slovensku byly četné církevní školy. Školství v osvobozeném státě se dlouho řídilo rakouskými vyučovacími osnovami, jak dokládá i skutečnost, že nové učební osnovy byly vydány až od školního roku 1933/34, a že obecné školy na vesnicích byly stále převážně malotřídní.“²

V poválečných letech se „zpěv“ potýká s mnoha problémy a to nejen na základních, ale též na uměleckých školách. Názory na náplň předmětu, jeho názvu aj. se mezi spolky, jednotami, hudebními ústavy a rozličnými komisemi nedaří sjednotit. Prvním nadějným krokem se ukáže být až snaha skupiny profesorů hudební vědy v čele s Vladimírem Heifertem.

„Kolem dr. Helferta, profesora hud. vědy na filozofické fakultě univerzity v Brně, se seskupilo několik hudebních pedagogů, kteří důsledně prosazovali název «hudební výchova», protože viděli širší náplň a cíl tohoto předmětu, tj. nejen

² GREGOR, Vladimír; SEDLICKÝ, Tibor. Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku. Praha: Supraphon, 1990. Str. 76–77.

výchovu žactva k aktivní pěvecké reprodukci, ale i recepci, porozumění hudebním dílům a jejich poznání jakožto potřebné součásti všeobecného vzdělání.“³

Heifert se natolik hrozil kulturního úpadku v Československu, že investoval veškeré své úsilí, aby tomu zabránil. V efektivním a systematickém vzdělávání žáků v hudební výchově viděl celou budoucnost československé hudby a obával se, že jeho zanedbáním bychom se hned zpočátku dopustili nenávratných škod. Svou kritiku a nové myšlenky sepsal a vydal jako publikaci pod názvem *Základy hudební výchovy na nehuděbních školách*. V té se snaží vyložit svou představu o budoucí podobě a náplni hudební nauky jako předmětu na školách a její kladný vliv na chování a intelekt studentů. Zmiňuje se zde i o správném rozvíjení hudebních vloh, jakou je cit pro rytmus, hudební sluch, paměť či představivost. Díky odhodlání Vladimíra Heiferta a dalších (Alois Hába, Václav Talich, Zdeněk Nejedlý, Dobroslav Orel) se dostaly otázky problematiky hudebního školství až k nejvyšším státním institucím.

V prvních deseti letech po konci první světové války se stále vedly nepřetržité boje o zavedení povinné výuky hudební výchovy na školách. Těch existovalo na více typů (podle jejich zřizovatelů a způsobu financování), což situaci nijak neulehčovalo. Konkrétně se jednalo o školy soukromé a veřejné tj. městské a státní, přičemž všechny ty se ještě dělily na chlapecké a dívčí. Nejvíce oblíbené byly v té době soukromé školy, čemuž nasvědčoval i jejich vysoký počet. Ovšem ty se neustále potýkaly se stížnostmi na pokoutné obcházení zákonů a nedostatečnou kvalifikací profesorů.

„Podle údajů Urbánkova Kalendáře českých hudebníků na rok bylo na území Prahy (zhruba 300 000 obyvatel bez okrajových částí) 59 soukromých škol hudebních, 25 pěveckých škol a 4 zvláštní pěvecké školy pro děti. Postavení těchto škol bylo zvýhodněno právními předpisy, které absolventy těchto ústavů kladly na prakticky stejnou úroveň s absolventy konzervatoře.“⁴

Navzdory všem snahám tedy stále probíhalo veškeré hudební školství za První republiky soukromě. Jedinou výjimkou byly v tomto případě konzervatoře

³ GREGOR, Vladimír; SEDLICKÝ, Tibor. *Dejiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Supraphon, 1990. Str. 79.

⁴ LÉBL, Vladimír; PUKL, Oldřich. *Hudební školství*. In: *Dejiny české hudební kultury*, svazek 1 – 1890/1918. Praha: Academica, 1972. Str. 103.

v Praze a Brně. Konzervatoř v Praze byla zestátněna v roce 1919 a dříve varhanická škola v Brně ji následovala hned v dalším roce. Celých 15 let po konci války se hudba učila stále podle osnov z roku 1915. Jejich nové znění přišlo až s rokem 1932:

„Vyučování zpěvu (hudební výchově) má probouzeti a soustavně vychovávatí vnímavou a výkonnou hudebnost mládeže se zřetelem na hygienu a na etické působení hudby, má pěstovati porozumění hudebním dílům, aby zpěv a hudba byly kulturní potřebou osobnosti.“⁵

V návaznosti na tyto události byly sepsány nové učebnice určené přímo pro novou podobu předmětu hudební výchovy. Mezi ně patřil např. *Smetanův odkaz* (Václav Vosyka), *Cvičebnice zpěvu pro 1. a 2. třídu školy střední* (Oldřicha Hilmera) nebo knížka hudební výchovy pro měšťanské školy *Jitro* (Josef Kříčka) a další. Mnoho z nich bylo po druhé světové válce opětovně vydáno a i nadále se jich při výuce s oblibou užívalo.

4.1. PRAŽSKÁ KONZERVATOŘ A KONZERVATOŘ V BRNĚ

Po Dvořákově smrti se stává novým ředitelem Pražské konzervatoře Jindřich Kaan. Konzervatoř se stěhuje do větších prostor (budova v Křížovnické ulici) a zaznamenává i řadu změn v uspořádání konkrétních hudebních oborů. Např. oddělení skladby pro sebe získává věhlasného pedagoga Vítězslava Nováka, který je pověřen vedením nově otevřené třídy „mistrovské“, jež byla ročním nastavením původního tříletého studia kompozice. Některé instrumentální obory byly též prodlouženy a v jednání bylo i otevření dramatického a hudebně-pedagogického oddělení. Zároveň byla konzervatoř rozšířena o tzv. *Mistrovskou školu*, díky které se zařadila mezi střední školy s vysokoškolskou nástavbou. S rokem 1919 a vznikem československého státu konečně přišlo i řešení vypjaté situace v otázkách národnostních, se kterými se na škole potýkali. Bylo jím otevření soukromé, leč státem dotované *Akademie für Musik und darstellende Kunst* (Akademie pro hudbu a interpretační umění) v Praze. Na podzim téhož roku se podařilo Leoši Janáčkově dosáhnout dohody o spojení *Varhanické školy*

⁵ GREGOR, Vladimír; SEDLICKÝ, Tibor. *Dejiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Supraphon, 1990. Str. 86.

(již byl ředitelem) a *Besední hudební školy* a dát tak vzniknout *Brněnské konzervatoři*. Ta, ačkoli se jednalo nejprve o soukromou instituci, však byla záhy na to zestátněna, jak již bylo zmíněno výše.

„Vysoké hudební školství v pravém slova smyslu, jak ho chápeme dnes, dosud vybudováno nebylo. Na vysokoškolské úrovni se pěstovala pouze hudební věda, a to při Karlově Univerzitě a na německé univerzitě v Praze i na nově zřízených univerzitách v Brně a Bratislavě.“⁶

V průběhu druhé světové války k žádným velkým změnám ve školství nedošlo. Výuka hudby se stále soustřeďovala na soukromých ústavech, které si své učební plány stále nastavovaly zcela podle svého uvážení, bez snahy následovat veřejné osnovy. Konec tomuto obcházení předpisů nastal až s rokem 1945, kdy se oficiálně ujaly vedení hudebního školství národní výbory. Tím se podařilo stmelit všechny umělecké školy (včetně tanečních, výtvarných, dramatických ad.) a soukromé školy se začaly zavírat. Od vydání obecně platného výnosu o vyučování uměleckých činností (tím chápeme hru na nástroj, zpěv, hudební rytmiku, teorii či taneční přípravu) byly tyto poskytovány na tzv. hudebních školách. Název „hudební školy“ byl oficiálně užíván a schválen Ministerstvem školství, věd a umění roku 1951.

4.2. VÝVOJ PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

Po válce se všeobecné nadšení z nově nabyté svobody projevuje též v uměleckém školství. A to konkrétně vznikem mnoha národních uměleckých soutěží, lidových souborů a mimoškolních projektů pro mládež. Bohužel v počátcích padesátých let se ministerstvo uchýlilo k rozhodnutí, které opět vrátilo dosavadní vývoj předmětu hudební výchovy o několik kroků zpět. Touto ministerskou vyhláškou se žákům, po dovršení 7. třídy základní školy, nemělo více dostávat žádné umělecké výchovy. Jelikož ta byla, podle uvážení odpovědných zástupců ministerstva, dostatečně rozvíjena v aktivitách mimo školu.

⁶ LÉBL, Vladimír; PUKL, Oldřich. Hudební školství. In: *Dejiny české hudební kultury*, svazek 1 – 1890/1918. Praha: Academica, 1972. Str. 65.

„Tato degradace hudební výchovy počínajíc rokem 1953 znamenala současně zaktivizování celé fronty obhájců a bojovníků za HV z řad hudebních pedagogů, takže rok 1953 byl po této stránce důležitým mezníkem.“⁷

Do boje proti těmto krokům ministerstva školství se daly především osobnosti *Svazu československých skladatelů*, do něhož patřily známé hudební kapacity jako Bohumír Štědroň, Karel Hába, Adolf Cmíral, Ludvík Kundera či Josef Plavec. Jedním z hlavních problémů, proč se v následujících letech nedařilo prosadit pevnou pozici hudební výchovy ve školních osnovách, byl zoufalý nedostatek akreditovaných pedagogů. Studenti pedagogických oborů příliš jasně viděli risk ve výběru hudebního zaměření, které s sebou přinášelo mizivé budoucí uplatnění, a tudíž si ho velmi zřídka zvolili. Tím se však ocitlo hudební vzdělávání v „začarovaném kruhu“. Na obecných školách nebyla hudbě a umělecké výchově přikládána dostatečná závažnost, nedal se tedy očekávat následný zájem o tyto obory ze stran studentů. Tento „začarovaný kruh“ se podařilo prolomit až v 60. letech, kdy došlo konečně ke změnám v učebních plánech. Mimo jiné se také dovršil proces zestátnění všech zbývajících soukromých škol, které doposud nebyly zrušeny. Na nově vzniklé veřejné hudební školy byli žáci přijímáni pouze na základě svých hudebních vloh a předpokladů, které byly posouzeny odbornou porotou při vstupní zkoušce.

„Zákonem ze dne 15. prosince 1960, č. 186 Sb., O soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon) byl zajištěn další vývoj, jednotná soustava a organizace našeho uměleckého školství, v níž jednotlivé stupně a druhy škol na sebe organicky navazují a jež umožňuje i nejvyšší vzdělání hudební.“⁸

Díky reformě všeobecného školství (1958) se dostalo patřičných revizí organizačních struktur i na základních hudebních školách (délka studia a její rozdělení do cyklů), a to s sebou přineslo pozitivní vliv i na rozvoj hudebního vzdělání na středních a vyšších odborných školách a vysokých školách s hudebním zaměřením (konzervatoře, univerzity). Je třeba ještě připomenout, že po zákonném zrušení *Mistrovské školy státní konzervatoře* v roce 1945, se

⁷ GREGOR, Vladimír; SEDLICKÝ, Tibor. *Dejiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Supraphon, 1990. Str. 112.

⁸ CERNUSÁK, Gracian. *Hudební školství*. In: *Ceskoslovenský hudební slovník osob a institucí*, svazek 1 A–L. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963. Str. 516.

začíná psát i kapitola hudební fakulty *Akademie múzických umění v Praze*. České školství se tímto konečně dostalo na seznam evropských států s vlastní hudební vysokou školou a ta se zároveň dočkala patričního zrovnoprávnění s jinými univerzitními obory u nás.

Se školním rokem 1961/62 přichází nový název tj. *Lidové školy umění*, jež zahrnoval jak obory hudební, tak výtvarné, taneční i dramatické.

Ve stejném roce se ustálila i celková organizace hudebního oboru a to následovně:

- a) I. cyklus – pro děti 7-8 roku nejprve tzv. „přípravka“, poté 7leté studium od 8-15 roku
- b) II. cyklus – tři roky trvající nadstavbové studium pro studenty starší 15 let či dospělé

Rokem 1975 jsou LŠU postupně uvedeny ve školském systému mezi „pomocná školská zařízení“⁹, kam např. spadají školní jídelny aj. Těto ponižující „nálepky“ se bohužel zbavily, v té době vystupující již pod dnešním názvem základní umělecké školy (ZUŠ), až v roce 1990.

4.3. ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ ŠKOLSTVÍ U NÁS PO ROCE 1990

Po revoluci opět nastává situace, kdy všeobecné nadšení společnosti z osvobození státu, ústí k reformacím v mnoha oblastech státní organizace. Tato vlna se nijak nevyhnula ani otázce školství. Počínaje červencem roku 1991 se základním uměleckým školám dostalo nového zřizovatele – Školského úřadu. Tento pak spadá přímo pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dříve Ministerstvo školství a národní osvěty), kde si základní umělecké školy ještě více upevnily své čestné místo mezi ostatními vzdělávacími institucemi.

Organizační struktura ZUŠ se ve svém členění aplikovaném na původních LUŠ prakticky nezměnila. Až v roce 2007 dochází ke změně a to konkrétně k přechodu od společných osnov k nové formě učebních plánů v podobě RVP – Rámcový vzdělávací program a ŠVP – Školní vzdělávací program. Tato školská reforma však nijak zvlášť nezasahuje do organizace samotných škol, ale spíše se

⁹ Zákon o školských zařízeních, č. 76/1978 Sb. v úplném znění pod č. 49/1984 Sb.

soustředí na obsah a cíle ve vzdělávání. Schválení RVP na Základních uměleckých školách proběhlo 31. července 2010, přičemž školy začaly podle reformy učit první ročníky od 1. 9. 2012.

Charakteristika RVP:

„Vzdělávání podle RVP ZUV umožňuje uspořádat výuku podle potřeb žáků i školy. Tim podtrhuje autonomii jednotlivých škol, umožňuje jejich profilaci a poskytuje možnosti variabilnější organizace vzdělávání. Smyslem základního uměleckého vzdělávání je nejen poskytnutí základů uměleckého vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech, ale především pěstování potřebných vlastností a žádoucích životních postojů žáků prostřednictvím vlastní tvorby a setkávání se s uměním.“¹⁰

Dále se RVP zmiňuje i o vyšším uměleckém vzdělávání takto:

„Základní umělecké vzdělávání neposkytuje stupeň vzdělání, ale základy vzdělání v uměleckých oborech. V systému navazujícího uměleckého vzdělávání představují důležité východisko pro vzdělávání ve středních, vyšších odborných školách uměleckého nebo pedagogického zaměření a na konzervatořích, popřípadě pro studium na vysokých školách s uměleckým nebo pedagogickým zaměřením.“¹¹

4.4. SOUČASNÁ STRUKTURA HUDEBNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICCE

Nepovažuji za nutné se příliš zabírat současnou podobou našeho hudebního školství, jelikož lze předpokládat, že se v nich (minimálně v základních principech) všichni orientujeme. Uvádím proto tedy jen zběžný přehled.

¹⁰ Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké školství. Praha: VUP, 2010. Str. 10.

¹¹ Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké školství. Praha: VUP, 2010. Str. 11.

4.4.1. Na základních uměleckých školách

Organizační struktura hudebního oboru se překvapivě, od svého prvního vzoru ze šedesátých let, příliš nezměnila. Její přesné znění bychom našli v § 109 školského zákona, jež studium rozděluje na kategorie:

- přípravné studium – max. 2 roky, otevřené pro žáky od pěti let
- 1. stupeň – 4-7 leté, délka studia závisí individuálně na potřebách každého z žáků
- 2. stupeň – 3-4 leté, pro děti od 14 let, stejně jako u vzdělávání na prvním stupni, tak i na druhém určí přesnou délku studia vyučující učitel podle ŠVP
- studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin – je volitelné, speciálního rozšíření studia pro výjimečně talentované žáky, kteří mají například v úmyslu v budoucnosti studovat na školách s uměleckým zaměřením
- studium pro dospělé – max. délka studia jsou 4 roky, studium je založeno na principu tzv. celoživotního vzdělávání a jeho náplň je přímo závislá na přáních a schopnostech jednotlivých studentů

4.4.2. Na základních školách a gymnáziích

Předmět Hudební výchovy je zde vyučován podle rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání, v němž spadá do kategorie Umění a kultura. V učebních plánech je výuka hudební výchovy nastavena na povinnou 1 hodinu týdně pro 1. - 9. ročník základního studia. Na osmiletých či čtyřletých gymnáziích se jedná o logické navázání na předmět hudební výchovy ze základní školy. Povinností žáků na gymnáziu je absolvovat HV po dobu minimálně dvou let (tzn. 1. a 2. ročník čtyřletého gymnázia, 5. a 6. ročník osmiletého gymnázia), s možností volitelného prodloužení vždy o dva další roky. Náplň předmětu je rozdělená na čtyři hlavní oblasti tj. pěveckou, instrumentální, hudebně pohybovou a poslechovou, v nichž si žáci osvojí základy hudební teorie, dějin a hudebních dovedností.

4.4.3. Na konzervatořích a vysokých školách

Vzdělávání na konzervatoři je dnes rozvrženo na šest let. V případě tanečního oboru, kam žáci nastupují už po absolvování 1. stupně základní školy, je studium osmileté. Studenti konzervatoří zakončí své vzdělání tzv. absolutoriem nebo složením maturitní zkoušky.

V dnešní době se mohou studenti hudebního umění (interpretace i teorie) vzdělávat na všech třech stupních vysokoškolského studia tj. bakalářském, magisterském i doktorském.

5. SOUČASNÁ PODOBA HUDEBNÍHO ŠKOLSTVÍ VE ŠVÝCARSKU

Na začátku je třeba zdůraznit, že švýcarský školský systém není možno znázornit pomocí tabulek a schémat. Jednoduše by se nikdy nemohlo jednat o zcela úplný a věrný obraz reality.

5.1. MATEŘSKÉ ŠKOLY

Až do konce 90. let byla návštěva mateřské školky ve většině kantonů nepovinná. To se však přelomem tisíciletí změnilo a po přechodném období byla zavedena od roku 2005 jako povinná. Podle zákona navštěvují školku děti od pěti let (1-2 roky), a po té ve věku sedmi let nastupují na první stupeň základní školy (*Primarschule*). V současnosti je navíc otevřena varianta, kdy dítě může nastoupit do tzv. *Basisstufe* (základní stupeň), která přibližně spojuje obsah výukových osnov ze školky a prvních dvou let *Primarschule*. Po absolvování tohoto předškolního vzdělávání pak dítě přistoupí rovnou do druhého či třetího ročníku prvního stupně základní školy. Hudební výuka v mateřských školkách byla po celé 20. století vždy závislá pouze na „dobré vůli“ a prioritách jednotlivých vedení škol. Rokem 2001 se situace změnila a *SDK – Schweizerische Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren* (Švýcarská konference kantonálních ředitelů) je publikován všeobecně platný výukový plán, který shrnuje základní požadavky a doporučení na obsah v oblasti předškolního hudebního vzdělávání.

5.2. PRVNÍ STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY – PRIMARSCHULE

Nástupem žáků na základní školu se začínají znatelněji objevovat odlišnosti mezi jednotlivými kantony. Povinná školní docházka je stanovena od roku 1982 na 8-9 let. V tomto případě jde o celkem vyrovnaný poměr, v patnácti kantonech je devítiletá a v jedenácti osmiletá. První stupeň trvá 4-6 let, délka opět záleží na učebních plánech každého kantonu. Obdobně jako je tomu i u nás, zde děti získávají základní dovednosti jako je psaní, čtení, počítání. S vyššími ročníky přicházejí na řadu předměty jako dějepis, zeměpis či přírodopis. Avšak pro německy mluvící část Švýcarska jsou tyto roky zcela zásadní, jelikož prvně přichází do kontaktu se spisovnou němčinou. Do této doby

se totiž vyjadřovali pouze v typickém dialektu a nyní jsou postaveni před náročný úkol, jímž je osvojení si téměř nového jazyka.

Hudební výchova je na prvním stupni vyučována třídním učitelem a probíhá nejčastěji dvě hodiny týdně. Průzkumy probíhající na školách mezi léty 1988-1991 zaměřené na vyučování hudby ukázaly, že na některých institucích byla pro zájem ze strany studentů výuka hudebního předmětu rozšířena až na 5 vyučovacích hodin týdně. Vyučující se často přikláněli kupříkladu k oblíbenému učebnímu modelu, kdy na úkor jiného předmětu "ušetřili" čtvrtinu či třetinu hodiny a tu věnovali hudbě. Takovýchto variant a modelů existovalo a stále existuje mnoho, podmínkou však zůstává, že ten vždy musí být schválen místní školní radou. Často se též v oblasti hudební výchovy setkáváme s velmi dobře organizovanou spoluprací mezi základními školami a uměleckými školami v jednotlivých kantonech. Ta nepopíratelně napomáhá ke zvýšení celkové úrovně vyučování. Profesionální hudební pedagogové z uměleckých škol dochází pravidelně (1x týdně) vyučovat základům hudby na první stupně místních všeobecných škol. Kromě těchto hodin vedou také doplňující, dobrovolné hodiny mimo půdu školy, které jsou skupinové a probíhají většinou po hlavním vyučování v odpoledních hodinách. Například v kantonu Basel-Stadt měla tato metoda takový úspěch, že byla v roce 1984 integrována do učebních plánů platných pro tento kanton.

5.3. VYŠŠÍ STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY – SEKUNDARSTUFE I

Ať jsou rozdíly ve školských systémech jednotlivých kantonů jakkoli velké, tak pravě na tomto stupni se projevují nejvíce. Už jen v počtu označení, kterých bychom našli v rámci každého kantonu hned několik. Jeho délka je, v závislosti na délce prvního stupně, 3-5 let. Obecně také platí, že s nástupem na druhý stupeň, je povinná výuka dalšího státního jazyka. Tím je v německé části francouzština, ve francouzské němčina a v italské části si žáci mohou volit opět mezi němčinou a francouzštinou. V západním Švýcarsku hovoříme o tzv. *Orietierungsstufe - Cycle d'orientation (orientační stupeň)*. Jde o něco jako „systém poznávacích škol“, kde jsou žáci podle svých schopností a dovedností rozděleni do různých tříd dle zaměření a také úrovně. Tento systém procházel v 70. letech značnými proměnami. Nyní mají žáci širokou nabídku volitelných předmětů, které jím pomohou ještě více rozvíjet jejich specifický talent.

V německé části Švýcarska bychom našli jisté podobnosti s naším školským systémem. Až do 90. let minulého století bylo mezi studenty směřujícími k universitnímu vzdělání nejčastější volbou nastoupení na *Langzeitgymnasium* (po absolvování 1. stupně, což je obdoba našeho osmiletého gymnázia) v současnosti si žáci po ukončení druhého stupně spíše uchylují k verzi *Kurzzeitgymnasia* (krátkodobé/tříleté gymnázium). Pro studenty, kteří nemají o svém budoucím studiu zcela jasnou představu, zaostávají v učivu či nemají vysokoškolské ambice, byl v sedmdesátých letech otevřen tzv. desátý ročník. Ten si ve většině případů vybírají budoucí studenti učňovských oborů.

Dle učebních plánů je hudební výchova povinná až do 9. ročníku školy (stejně je tomu u nás) v rozsahu dvou vyučovacích hodin týdně. Na druhém stupni již zpravidla probíhá výuka pod vedením specializovaného pedagoga a nikoli pouze třídního učitele. Tato změna není sice uzákoněna, ale bývá téměř bez výjimky dodržována, jelikož požadavky, stanovené na dovednosti a znalosti vyučujícího i na samotné žáky, jsou poměrně vysoké. Za tímto účelem byl dokonce od roku 2003 na učitelských ústavech, vysokých školách s hudebním zaměřením i některých univerzitách, otevřen obor speciálně určený pro tuto problematiku tj. učitelství hudební výchovy na 2. stupni.

Na *Kantonsschule* (gymnáziu) mají studenti možnost skládat maturitu i z uměleckých předmětů. V těchto případech si studenti volí mezi hudbou či výtvarným uměním. Pro tyto případy, kdy se studenti chtějí více zaměřit na určitý předmět, existuje na švýcarských gymnáziích speciální systém tzv. *Schwerpunktfach* (schwerpunkt = těžiště). V případě *Schwerpunktfach – Musik* (hudební zaměření) si tak mohou studenti vybírat mezi dvěma až osmi hodinami hudby týdně. Konkrétně jde o volitelné předměty jako např. orchestr, komorní hra, sbor, hudební teorie, hudební dějiny a další možnosti probíhající většinou ve spolupráci s místními uměleckými školami. Jednou z nich je i výuka hry na nástroj, na kterou finančně přispívá škola ale i samotní žáci. Hodiny nástroje či sólového zpěvu jsou pro gymnazisty s volbou *Schwerpunkt – Musik* povinné minimálně 1x týdně, stejně tak je povinná i účast ve školním orchestru, souboru či sboru. Zároveň však tento systém nezapomíná ani na hudební vzdělání studentů bez hudebního „zaměření“. Takže ti z nich, kteří se rozhodnou pro *Langzeitgymnasium*, stále mají v prvních třech letech povinné dvě hodiny hudební výchovy týdně. Jistou zvláštností bychom u tohoto školského stupně

(*Sekundarstufe II – Gymnasium*) mohli shledat i ve školení zde vyučujících pedagogů. A totiž, že podle výnosu Švýcarské konference kantonálních ředitelů (EDK) musí mít vyučující na tomto stupni vždy vzdělání minimálně ve dvou oborech.

Lze konstatovat, že gymnázia ve Švýcarsku nabízejí kvalitní obecné hudební vzdělání. Kromě povinného hudebního základu je možné si vybírat z mnoha doplňujících předmětů či zmíněné speciální zaměření - Schwerpunkt. Díky tomu by měli mít talentovaní studenti možnost intenzivně studovat hudbu i své nástrojové dovednosti a připravit se tím tak na další případné odborné hudební vzdělávání.

5.3.1. Hudba jako maturitní předmět

Náročné požadavky ve školních osnovách s sebou pochopitelně nesou i vysoké nároky na vzdělání učitelů. Učební plány a potřebná kvalifikace učitelů jsou přesně definovány v tzv. *Maturitätsverordnung* (verordnung = předpis, nařízení), který je rovněž odpovědný za obsah státních maturitních zkoušek a jejich vnitřních předpisů. Vyhláškou federální rady z 18 prosince 1972 byla hudba zařazena mezi volitelné maturitní předměty. Toto rozhodnutí mělo pozitivní vliv na hudební výchovu a nepřímo vedlo i ke zkvalitnění hudební výchovy na prvním a druhém stupni základních škol.

5.4. UČITELSKÉ SEMINÁŘE

Učitelské semináře, určené ke školení budoucích pedagogických pracovníků, byly považovány za klíčové instituce především v oblasti předškolního a základního vzdělávání (pro vyučování vyšších stupňů bylo povinné být absolventem vysoké školy). Konkrétně pro hudební školství byly učitelské semináře velmi přínosné. Tyto speciální pedagogické ústavy bychom mohli zařadit ve školském systému vedle gymnázií či odborných učilišť, které jsou označovány jako tzv. *Sekundarstufe II*. Ale rozhodnutím EDK z roku 1993 byly veškeré učitelské semináře přesunuty na terciální úroveň vzdělávání tj. na vysoké školy. Avšak nebýt této změny, tak by v současnosti bylo pro studenty pedagogických oborů velmi složité studovat kdekoli v zahraničí, kde by nebylo možné studenty zařadit do místních školských systémů. Pro budoucnost

hudebního školství to ovšem znamená, že bude více než žádoucí, aby si hudební akademie, nyní odpovědné za vzdělávání studentů hudební pedagogiky, uvědomovaly velkou zodpovědnost, které se jim s tímto rozhodnutím dostalo, a aby nedošlo k zanedbání či zastavení vývoje předmětu hudební výchovy na nehudebních školách.

5.5. VYSOKÉ ŠKOLY - FACHHOCHSCHULEN

V terciální oblasti vzdělávání se hudba ve Švýcarsku vyučuje na tzv. *Fachhochschulen*. Jedná se o odborné vysoké školy, jež vznikaly ve Švýcarsku počínaje rokem 1995 podle svého stejnojmenného německého vzoru. V minulosti nebyly tyto školy neuniverzitního/profesionálního typu považovány za rovnocenné tradičním univerzitám, ale to se, díky Boloňskému procesu, změnilo a nyní jsou si (alespoň podle zákona) zcela rovny. Fachhochschulen mají tradičně tříleté bakalářské a dvouleté magisterské programy a navazující doktorandské studium, i když to není, mezi studenty, příliš běžnou volbou.

5.6. STŘEDISKA VYSOKÉHO HUDEBNÍHO ŠKOLSTVÍ VE ŠVÝCARSKU

5.6.1. Německá část Švýcarska

Hochschule Luzern – Musik

Vysoká škola v Luzernu se poněkud odlišuje od tradičních univerzit. Je nepochybně institucí, která disponuje právem vydávání vysokoškolských diplomů, ale kvůli velmi skromnému počtu studentů má jistá omezení, co do rozsahu studijních plánů. Tato omezení se ale týkají spíše technických či vědeckých oborů a nikoli jejího hudebního oddělení, kde bychom našli nabídku oborů víceméně srovnatelnou s jinými hudebními fakultami ve Švýcarsku.

Musik-Akademie der Stadt Basel – Hochschule für Musik

Hudební akademie v Basileji zastřešuje hned čtyři ústavy:

- *Allgemeine Musikschule* – všeobecná základní umělecká škola

- *Musikalische Grundkurse* – povinné hudební kurzy pro všechny žáky základních škol, které jsou pevně stanovené ve školních osnovách a podle nařízení kantonu Basel-Stadt spadají do péče Hudební akademie
- *Schola Cantorum Basiliensis* – celosvětově proslulá škola se zaměřením na výuku staré hudby

Ke škole náleží, mimo Vysokou školu staré hudby pro profesionální hudebníky, i všeobecná hudební škola a výzkumné oddělení s vlastní knihovnou a archivem.

Studium probíhá ve třech hlavních repertoárových oblastech:

- *středověk/renesance*
- *renesance/baroko*
- *baroko/klasicismus*

Každou z těchto oblastí pak studenti ukončí diplomem s variantou „sólo“ či „soubor“ a zároveň si mohou studium dále prodloužit hned několika druhy postgraduálního vzdělávání.

- *Hochschule für Musik* – odborná hudební vysoká škola

Hlavní studium v Basileji nabízí konkrétně tyto vzdělávací oblasti: *Hudební pedagogiku* (uč. diplom ze zpěvu/nástroje, hudební teorie, jazzu) , *Interpretaci* (tj. „Performance“ diplom sólistický, orchestrální). *Učitelství pro úroveň sekundárního studia (Schulmusik)*, *Dirigování* a speciální studijní směry (např. *diplom z kompozice* či *audiodesignu*)

Hochschule der Künste Bern

Hudební fakulta v Bernu nabízí k výběru svým studentům tyto hlavní studijní směry. *Klasickou hudbu – Jazz - Hudbu a média - Hudbu a pohyb - Kompozici* a také bohatý výběr v hudebně-teoretických oborech. A bylo to také právě v Bernu, kde byla v roce 1967 jako první v Evropě otevřena Jazzová škola, která se brzy stala součástí hudebního oddělení místní Akademie umění. Dnes je jazzový obor otevřen pro posluchače bakalářských i magisterských programů s nabídkou dalších specializací jako je *Kompozice /Aranžmá, Interpretace* či

Pedagogika. Součástí školy je špičková infrastruktura v podobě nejmodernějších zvukových studií, vlastní knihovny či nástrojů, které škola svým studentům propůjčuje.

Zürcher Hochschule der Künste

V Zurichu se nachází jedna z vůbec největších evropských hudebních škol. Proto zde najdeme, kromě studijních oborů, které jsme si představili v předchozích třech institucích, například i studijní směry jako je *hudební inženýrství*, *oddělení populární hudby* nebo *chrámová hudba*. Zároveň je zde pro studenty otevřena možnost doktorandského studia v několika hudebních oborech.

„Švýcarská vysokoškolská politika klade velký důraz na koordinaci mezi jednotlivými vysokými školami. Tato se týká jednak výuky, jednak výzkumu, ale i ostatních úkolů vysokých škol. Její smysl je spatřován v tom, že jejím prostřednictvím lze dosahovat kromě zvýšené kvality ve výsledcích činností také nemalých úspor finančních prostředků, které pak je možné účelně vynaložit na financování dalších činností, zkvalitnění či inovování dosavadních, a posléze i na zabezpečování zcela nových úkolů.“¹²

5.6.2. Západní část Švýcarska

V devadesátých letech procházelo švýcarské vysoké školství finanční krizí, jež přiměla univerzity k hledání efektivního řešení. Tím se ukázalo být prohloubení spolupráce mezi jednotlivými školami. Jako první vznikla aliance univerzit Bern, Neuenburg a Friburg (BENEFRI). V západní části na sebe nenechala dlouho čekat dohoda (CUSO) mezi univerzitami v Lausanne a Ženevě, kterou iniciovalo vedení lausanské univerzity.

¹² HOLDA, Dalibor. *Organizace a řízení vysokých škol ve vybraných evropských státech a v USA: sborník studií: [obsahuje studie projektu resortního výzkumu MŠMT ČR - RS 98 005]*. Praha: Centrum pro studium vysokého školství, 1999. Str.229.

Haute école de musique de Genève (- Neuchâtel)

Struktura hudební akademie v Ženevě je koncipována na stejném principu jako výše zmíněné školy. Má šest oddělení, včetně nově zavedeného studijního směru „Hudba a pohyb“, mimo jiné vlastní elektroakustické centrum, nahrávací studio, knihovnu atd.. Celkový počet studentů je kolem 600, přičemž malá část (cca 100) z nich navštěvuje její „odnož“ ve městě Neuchâtel. Zajímavostí je, že vznikla spojením dvou institucí, z Institutu Jacques-Dalcroze a Konzervatoře hudby v Ženevě, jenž je zároveň nejstarší konzervatoří ve Švýcarsku (1836). Od roku 2009 spadá spolu s akademií v Lausanne (i s jejími pobočkami ve Friburgu a Sionu) pod zastřešující instituci „Univerzity aplikovaných věd a umění Západní Švýcarsko“ – HES-SO.

5.6.3. Jižní a rétorománské Švýcarsko

V rétorománské oblasti Švýcarska (kanton Graubünden) neexistuje žádný vysokoškolský ústav, který by se věnoval vzdělávání profesionálních hudebníků. Totéž poměrně dlouho platilo i pro italskou část Švýcarska a to i navzdory jinak, po všech stránkách, vzkvétajícímu hudebnímu život (*Orchestra della Radio della Svizzera italiana* z roku 1935).

Conservatorio della Svizzera Italiana se nachází ve městě Lugano a byla založena až v roce 1985. V devadesátých letech se do výukových osnov přidal i obor hudební pedagogiky a následně v rámci celošvýcarských změn ve školství se i italská konzervatoř stává v roce 2002 plnohodnotnou vysokou školou.

Mezi školskými systémy všech švýcarských kantonů bychom našli množství, více či méně, významných odlišností. Ty s sebou přináší, zcela logicky, především jazykové rozdíly a z nich vycházející kultura a tradice. Nicméně, i přesto se odpovědné spolkové orgány snaží pracovat na vzájemných mezikantonálních dohodách a směřovat tak společně do budoucna k více sjednocenému školskému systému pro celé Švýcarsko. Důležitým krokem v tomto směru byla rozhodně reforma „*Maturitätsanerkennung*“ o uznávání maturit, dále pak vytvoření vysokých odborných škol Fachhochschulen a snahy o celošvýcarské uznávání učitelských diplomů. Tyto výrazně posílily jednotu v základních organizačních otázkách struktury vysokého školství ve Švýcarsku.

6. ZÁVĚR

Závěrem jsem se rozhodla formou rozhovoru uvést osobní názor Ivony Suma Solonkové na systém hudebního školství v obou zemích, a to zejména proto, že má praktickou osobní zkušenost s oběma z nich. Tato výjimečná žena působila jako klavírní korepetitorka violoncellové třídy na Hochschule Luzern, jíž jsem byla minulý akademický rok členem, a spolupráce s ní byla po všech stránkách skvělá. Těžko by se také našel někdo jiný, kdo by se mohl k tématu této mé práce fundovaněji vyjádřit. Položila jsem jí tedy několik otázek:

Jaké máte praktické zkušenosti se systémem hudebního školství ve Švýcarsku a v České republice?

„Vzhledem k tomu, že jsem vyrůstala v České republice, prošla jsem mezi lety 1977 a 1996 všemi stupni hudebního školství od základní umělecké školy, přes gymnázium až po vysokou školu - tedy HAMU v Praze. Od pěti let jsem chodila do klavírních hodin profesorky Marie Kotrčové. Nejdříve soukromě a po roce jsem složila přijímací zkoušky na ZUŠ v Českých Budějovicích, kde jsem studovala až do svých osmnácti let. Zpočátku výuka probíhala tradičně, přičemž později, přibližně od čtvrté třídy základní školy jsem každý rok absolvovala prezkoušení na tzv. rozšířené vyučování. To pak v praxi znamenalo, že jsem měla každý týden k dispozici 90 minut klavírní výuky. K tomu též patřila jedna hodina hudební nauky týdně. Po ukončení základní školy jsem neodešla jako většina dětí, které se hudbě chtěly věnovat profesionálně, na konzervatoř, ale bylo mně, a ještě dalším dvěma spolužákům umožněno poněkud výjimečné individuální studium na gymnáziu v Českých Budějovicích. Nechodila jsem však pravidelně do školy, ale učila jsem se sama doma, a skládala pouze čtvrtletní či pololetní zkoušky. Vedle gymnázia nám byla ještě umožněna soukromá výuka hudebně-teoretických předmětů jako harmonie, rozbor skladeb apod. na vysoké škole pedagogické, abychom se mohli připravit na přijímací zkoušky na HAMU.“

„Do Švýcarska jsem přijela v roce 1994 na tehdejší Konservatorium Luzern (dnes Hochschule für Musik Luzern). Původně pouze na 1-2 roky, ale jak už to v životě bývá, zůstala jsem až dodnes. Kromě čtyřletého studia učitelského diplomu tzv. Lehrdiplom, jenž je zde nezbytný pro pedagogickou profesi, jsem absolvovala i dvouleté studium zaměřené na koncertní praxi tj. Konzertdiplom a

následně i nejvyšší možnou úroveň studia sólové interpretace tzv. Solistendiplom.“

„Po úspěšném dokončení obou vysokých škol (jak v Luzernu tak i na HAMU v Praze) jsem se vedle aktivní umělecko-sólové činnosti stala také pedagožkou.“

V čem spatřujete hlavní přednosti či zápory obou těchto systémů jak pro žáky, tak pro učitele?

„V českém systému na úrovni ZUŠ považuji za klad především to, že doba lekce je nejméně 45 minut a k výuce patří i další vyučovací hodina hudební nauky, kde se žáci stejného ročníku zabývají hudební teorií. Další výhodou lze spatřovat v tom, že se na ZUŠ konají přijímací zkoušky, čímž je do jisté míry proveden výběr nadaných dětí, což však může být částečně chápáno i jako nevýhoda tím, že hudební vzdělání není umožněno všem zájemcům. Za výhody českého systému považuji i pravidelné ročníkové zkoušky, kde žák musí zahrát předepsaný repertoár, což zaručuje určitou kvalitu výuky, a také vyhotovení vysvědčení v každém pololetí.“

„Se studiem na konzervatoři sama zkušenost nemám, avšak přesto, díky kontaktu se studenty konzervatoří, jsem do značné míry seznámena s náplní studia. Velké plus bych viděla v intenzivním zaměření na hudební vzdělání, které se studentům konzervatoří dostává, a to jak v teoretických předmětech, tak i v praktických dovednostech při hře na nástroj. Bohužel toto s sebou nese i nutnost, aby se žáci ve velmi brzkém věku vyhranili, a pokud by se později rozhodli studium hudby opustit, mají pak nedostatky ve vzdělání v jiných oblastech.“

„Celkovou specialitou Švýcarska je různorodost vzdělávacích systémů v tom smyslu, že každý kanton i každá obec si samostatně stanovuje veškeré své požadavky na délku a způsob výuky. Ve většině případů pak trvá standartní instrumentální lekce pouhých 30 minut, pouze v ojedinělých případech 40 – 60 minut. Na gymnáziích je povinností délka lekce 40 minut a v některých městech je možnost po dohodě a doporučení učitele prodloužit lekci na 45 minut nebo v rámci speciálního programu pro nadané děti až na 60 minut týdně. Každá hudební škola je převážně dotována obcí, a proto si obec ve spolupráci s

vedením hudební školy určuje i způsob výuky (skupinové hodiny, jednotlivé hodiny, kombinované hodiny ...) a také určuje věkovou hranici pro začátek studia. Ta se opět mění podle konkrétních škol. Některé hudební školy začínají s výukou nástroje až od 2. třídy. Jinde sice začínají už od 1. třídy, ovšem jen ve formě skupinové výuky. Na výběr mají děti většinou ze hry na zobcovou flétnu či hry na xylofon. Až později, zpravidla od 3. třídy, se žáci mohou přihlásit ke studiu jimi vybraného nástroje. Například na škole v Zugu je o hudební výuku zájem tak velký, že jsou studenti nejprve zapsáni na čekací listinu, a při výběru tak mají přednost starší děti.“

„Velkým nedostatkem je neexistence předmětu hudební nauky, hudební teorii tak musí pedagog (dle svých možností a představ) naučit žáky sám. A to má za důsledek velmi nevyrovnanou úroveň celkového hudebního vzdělání. Kromě toho neprobíhají ve většině hudebních škol ani žádná přezkousení a nejsou vypracovány studijní plány. Jiná je situace např. v kantonech Zug, Zürich či Genf, kde existují tzv. „Stufenprüfungen I-V“ (1-5 stupňů obtížnosti), které může žák zakončit tzv. „Zertifikatem“. V těchto kantonech je pro všechny žáky po 3-4 letech na hudební škole povinná přestupová zkouška, jejímž účelem je udržovat jednotnou úroveň hudebního vzdělání.“

„Švýcarský školní systém je dělen na primární (1. až 6. třída) a sekundární 7. až 9. třída či gymnázium). Na všech stupních mají žáci velmi náročný časový rozvrh, na primární škole kromě dopoledního vyučování je také 3 až 4 dny v týdnu odpolední vyučování do 15 až 16 hodin, na sekundárním stupni mají děti volno pouze ve středu odpoledne, jinak je výuka denně do 16 až 17 hodin. Studenti si musí také najít sami mimo vyučování mnoho informací na internetu a zpracovat je, k čemuž též potřebují nemalé množství času. Také většina z nich má nějaký sportovní či jiný koníček. Z toho je zřejmé, že nemají šanci optimálně cvičit na nástroj, a vzhledem k třicetiminutovým lekcím výuky na nástroj, ve které ještě musí pedagog vysvětlit hudební teorii je zcela jasné, že úroveň průměrných žáků na hudebních školách nemůže být vysoká. Nadaní žáci jsou tedy odkázáni buď na soukromé hodiny, které si musí zařídit sami, a které jsou spojené s vysokými finančními náklady nebo na speciální program tzv. Förderprogramm. Ten nabízí žákům delší lekce a jeho součástí jsou zároveň hodiny hudební teorie, komorní hudby, orchestru (sboru) a každoroční povinné zkoušky. Další možností pro nadané děti je, zvolit si na gymnáziu poslední 3-4

roky studia hudební zaměření. To však znamená jen to, že žáci mají garantovaných 40 až 45 minut týdně výuky na hudební nástroj s tím, že každý rok musí zahrát dvě skladby z různých období, za které dostanou známku. K tomu patří výuka teorie (opět se liší na každé ze škol), jež se pohybuje někde na úrovni 1. až 2. cyklu české základní hudební školy, a také předmět dějiny hudby.“

Co byste doporučila případně do budoucna v těchto systémech změnit či zlepšit?

„Ve švýcarském systému by bylo jistě velmi vhodné, kdyby se sjednotily podmínky a způsob výuky na hudebních školách, a to minimálně v programech pro nadané děti. Důležité by bylo také, aby mimořádně nadaní žáci nebyli závislí na finančních možnostech rodičů. Dále bych viděla jako vhodné umožnit talentovaným dětem začít co nejdříve (eventuelně i v předškolním věku) s výukou nástroje, aby nemusely čekat někdy až do 3. třídy. Samozřejmě i doplnění alespoň jedné hodiny hudební nauky týdně by bylo každopádně velkým přínosem a zlepšením!“

„ A co bych doporučila českému školství? Vzhledem k tomu, že už 24 let žiji mimo Českou republiku, neznám už přesně směr, kterým se naše hudební školství nyní ubírá. Každopádně studenti z Čech, které jsem poznala, a se kterými jsem spolupracovala na Vysoké hudební škole v Luzernu, byli vždy na vyšší úrovni, jak v technice hry na nástroj, tak v teorii. Proto si myslím, že v českém školství není třeba žádných zásadních změn, naopak, přála bych si, aby se neničilo něco, co již po desetiletí opravdu funguje, a aby tradice a dobrá pověst našich hudebníků ve světě zůstala zachována.“

7. SEZNAM LITERATURY

BRAUNOVÁ, Markéta. *Historie hudebního školství v Přísečnici a ve Vejpřtech*. Diplomová práce. Most: Vysoká škola finanční a správní, Katedra veřejné správy, 2010.

ČAPSKÁ, Pavlína. *Systém hudebního vzdělávání ve městě Basileji*. Diplomová práce. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2003.

ČERNUŠÁK, Gracian; STEDROŇ, Bohumír; NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí, svazek 1 A-L*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963.

ČERNUŠÁK, Gracian; STEDROŇ, Bohumír; NOVÁČEK, Zdenko. *Československý hudební slovník osob a institucí, svazek 2 M-Ž*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1964.

FAVRE, Max. *Musikerziehung in der Schweiz: Festschrift 100 Jahre Schweizerischer Musikpädagogischer Verband, 1893-1993*. Bern: Müller & Schade, 1993.

GAUSE, František. *Počátky moderních proudů v naší hudební výchově*. Praha: Editio Supraphon, 1975.

GREGOR, Vladimír; SEDLICKÝ, Tibor. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Editio Supraphon, 1990.

HELMS, Siegmund. *Allgemein bildende Schule und Musikschule in europäischen Ländern*. Kassel: Bosse, 2002.

HOLDA, Dalibor. *Organizace a řízení vysokých škol ve vybraných evropských státech a v USA: sborník studií [obsahuje studie projektu resortního výzkumu MŠMT ČR - RS 98 005]*. Praha: Centrum pro studium vysokého školství, 1999.

CHERBULIEZ, Antoine Élisée Adolphe. *Geschichte der Musikpädagogik in der Schweiz: Beiträge zur Entwicklung der Musikerziehung im Rahmen der schweizerischen Musik- und Geistesgeschichte bis zum Ausgang des 19. Jahrhunderts*. Zürich, 1944.

KASPER, Tomáš; PÁNKOVÁ, Markéta. *Učitel ve střední a jihovýchodní Evropě: profesionalizace učitelského vzdělávání: historické a systematické aspekty*. Praha: Academia, 2015.

MÜLLER, Albert; RASCHLE, Christian. *Musikschule der Stadt Zug: Aus bescheidenen Anfängen zur leistungsfähigen Organisation*. Zug, 1987.

VOSOLSOBĚ, Rita. *Školství ve Švýcarsku*. Praha: Ústav školských informací při MŠ ČSR, 1979. Školství v zahraničí, sv. 9

VOTAVA, Tomáš. *Vývoj státního základního uměleckého školství v Hradci Králové od 2. poloviny 20. století dodnes*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2015.

SCHEIDEGGER, Josef; Camp, Marc-Antoine. *Musiklehrausbildung in der Zentralschweiz, 1960-2005*. Luzern: Hochschule Luzern, 2008.

ŠKODA, Kamil. *Školství ve Švýcarsku*. Praha: Ústav školských informací, 1989.

Webové portály:

The Conservatoire de musique de Genève [online]. [16.4.2018]. Dostupné z: <http://www.cmq.ch/>

The Haute école de musique de Lausanne [online]. [16.4.2018]. Dostupné z: <https://www.conservatoire-lausanne.ch/>

Konservatorium Bern [online]. [16.4.2018]. Dostupné z: <http://www.konsibern.ch/ueber-uns/organisation/geschichte/>

Hochschule der Künste Bern [online]. [16.4.2018]. Dostupné z: <https://www.hkb.bfh.ch/en/>

Hochschule Luzern [online]. [16.4.2018]. Dostupné z: <https://www.hslu.ch/de-ch/musik/>

Musik Akademie Basel [online]. [16.4.2018]. Dostupné z: <https://www.musik-akademie.ch/de/home.html>

Zürcher Hochschule der Künste [online]. [16.4.2018]. Dostupné z: <https://www.zhdk.ch/>

Conservatorio della Svizzera italiana [online]. [16.4.2018]. Dostupné z: <http://www.conservatorio.ch/en/university-of-music>

Další zdroje:

Musical education in Europe. Berlin: BWV, Berliner Wiss.-Verl, 2005.

Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké školství. Praha: VUP, 2010.

Sbírky zákonů České a Československé republiky.

Dějiny české hudební kultury. 1. a 2. díl. Praha: Academia, 1972.